

Årsredovisning 2010 för Stockholms läns landsting och bolag

Stockholmsregionen hade redan 2009 en rekordstor inflyttning. Trenden för 2010 visar på fortsatt lika stark befolkningsökning. Den starka befolkningsökningen ställer stora krav på investeringar i en utbyggd infrastruktur i Stockholmsregionen – inom landstingets ansvarsområde gäller det såväl inom kollektivtrafiken som hälso- och sjukvården. För att säkra en trygg utveckling för Stockholmarnas sjukvård och kollektivtrafik borde brett förankrade åtgärder vidtas som säkrar en långsiktig finansiering av de nödvändiga investeringarna och att skattebetalarnas pengar verkligen går till en ökad kvalitet i hälso- och sjukvården och kollektivtrafiken. Under 2010 har inte de viktiga och nödvändiga politiska initiativen tagits för att möta framtidens utmaningar härvidlag.

Det finns all anledning att vara på sin vakt mot brister i styrning och hushållning av skattebetalarnas medel. 2010 var i mycket ett förlorat år när det gäller att stoppa slöseri med allmänna medel i landstinget. Ett målmedvetet arbete borde under året ha startats för att effektivisera all landstingsverksamhet i syfte att få ut mer kvalitet för skattebetalarnas pengar: Genom smartare arbetsformer, bättre styrsystem, stärkt upphandlingskompetens och bättre ledarskap finns en stor potential till förbättrad effektivitet att hämta hem inom såväl hälso- och sjukvården som inom kollektivtrafiken. Åtgärder hade behövt vidtas för att kraftigt reducera byråkratin inom landstingsstyrelsens och hälso- och sjukvårdsnämndens förvaltningar.

En positiv utveckling för landstinget under de närmaste mandatperioderna skulle vinna på ett genomarbetat långsiktigt program för avbyråkratisering, utveckling, finansiering och effektivisering med bred politisk förankring. Vidare behöver ett samlat grepp tas över landstingets investeringar i syfte att skapa ordning och reda i den bristfälliga planering som för närvarande råder.

Svagt agerande för Stockholmsregionens intressen

Landstinget hade under 2010 behövt en politisk ledning som mer aktivt verkade för att regeringen ska föra en politik för en positiv utveckling i Stockholmsregionen. Initiativ borde ha tagits för att ge Södertörns högskola universitetsstatus och ökade statliga FoUU-resurser. Det rådande skatteutjämningsystemet borde reformeras så att Stockholmsregionens inbetalning reduceras. De medel om 700 miljoner kronor som inbetalats i träningskatter men inte kommit tillbaka till Stockholmsregionen borde under 2010 ha återförts till regionen. Landstingets politiska ledning borde under året också ha ansökt hos regeringen om att Stockholmsregionen ska få bilda ett

2010-04-12

LS 1010-0785

regionparlament – Region Stockholm – där kommuner och regioner i angränsande län också inbjuds att ingå

Vad gäller investeringar i infrastrukturen borde landstinget ha agerat mer kraftfullt för att förmå regeringen att under nuvarande planperiod ta sitt ansvar för statsbidrag till tunnelbana till Nya Karolinska, tunnelbana till Nacka, Spårväg Syd, Roslagsbanans upprustning, dubbelspår Tomtebodavägen till Kallhäll och fortsatt utbyggnad av dubbelspår längs Nynäsbanan.

Bristande styrning och intern kontroll

Landstingsrevisorerna har påpekat att landstingsstyrelsen inte har tillräckliga rutiner i sin övergripande styrning och kontroll över bolag och nämnder. Vare sig i AB SL, SLSO eller Medicarrier AB var styrningen och den interna kontrollen tillräcklig under 2010. I Locum AB bedöms till och med styrning och intern kontrollen vara helt otillräcklig. Dessa brister har inte uppmärksamats av landstingsstyrelsen och än mindre blivit föremål för något agerande från landstingsstyrelsens sida.

Det är uppenbart att det i dagsläget finns brister i utövandet av landstingsstyrelsens uppsiktsplikt. Landstingsstyrelsen behöver utveckla och tydliggöra sina former för dels den övergripande styrningen och uppföljningen av bolagens och nämndernas interna styrning och kontroll, dels förbättrade rutiner för åiterrapporteringen till landstingsfullmäktige. Graden av decentralisering i landstingets politiska organisation får aldrig tas till intäkt för att bortse från landstingsstyrelsens uppsiktsplikt enligt kommunallagen.

Brister i investeringsprocessen

Både inom hälso- och sjukvården och kollektivtrafiken finns påtagliga brister i investeringsprocessen. Trots de kommande stora investeringsbehoven, så fortsatte landstinget att under 2010 ha en otillräcklig beredning av investeringarna.

Det finns skäl att särskilt peka på att kollektivtrafikens investeringskostnader under lång tid ökat på ett närmast explosionsartat sätt, men med en utebliven motsvarande resandeökning. Hur kommande investeringar verkligen kan bidra till en ökning av kollektivtrafikens andel av resandet måste bli den centrala utgångspunkten för beredning och planering av nyinvesteringar och i en avvägning mot reinvesteringar och resurser för underhåll.

Varje skattekrona måste satsas där den gör mest nytta. Kapacitet och samhällsnytta måste stå i fokus. Den märkliga och bristfälliga beredningen av Spårväg City som fortsatte under 2010 utgör ett avskräckande exempel på hur beredningen av omfattande nyinvesteringar inte får gå till.

Underskott och undermålig styrning i AB SL

Inom såväl Trygghetsprojektet, projektet Spårväg City, SL-access och tunnelbaneupphandlingen finns stora brister i styrning och intern kontroll. Bristerna tar sig uttryck i omfattande ekonomiska avvikelser i de nämnda projekten och sammantaget ett

2010-04-12

LS 1010-0785

anmärkningsvärt stort underskott i hela bolaget. Det är tydligt att AB SL under 2010 inte skötts på ett ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt.

Mörkt år för SL-trafiken

År 2010 var inte något bra år för SL-trafiken. Störningarna i trafiken har varit omfattande och punktligheten sjunker. Trots en rad beslutade insatser efter snökaoset i februari blev både november och december dystra månader för kollektivtrafiken. De beslutade insatserna var nödvändigtvis inte felaktiga, men de var uppenbarligen otillräckliga.

Mest omfattande problem har pendeltågstrafiken men 2010 innebär sämre punktlighet i stort sett alla trafik. Uppsatta mål nås inte.

När trafiken inte fungerar är det av vikt att resenärerna kan få snabb och korrekt information. Tyvärr har störningsinformationen inte utvecklats så väl som man hade hoppats. Närvaron i sociala medier är nästintill obefintlig och uppgifterna som nås via mobilen eller webben är tyvärr inte alltid tillförlitliga.

Tyvärr tvingas vi konstatera att målet för antal resande inte nås. Det är oroväckande. Framförallt eftersom inflyttningen varit rekordstor, sysselsättningen har ökat kraftigt, bensinpriset är högt och vintermånaderna inneburit mycket snö och kyla. Allt det sammantaget talar egentligen för en kraftig ökning av antalet resande. Trots detta har SL haft en svag resandeutveckling under nästan hela 2010 för att endast de sista månaderna se en något större ökning. De sista månadernas mer positiva siffror är dock långt ifrån tillräckligt bra. Resandeutvecklingen måste analyseras mer noggrant, framförallt mot gjorda satsningar på ny trafik.

Oroande är också att nettokostnaden per personkilometer ökar. Den negativa utvecklingen där ständigt ökande kostnader för trafiken bara ger måttliga resandeökningar måste brytas. Att investeringen i Spårväg city inte gett några nya resenärer till SL är ett bevis på att kritiken mot projektet har varit befogad.

Det moderatledda majoriteten har inte prioriterat dessa stora och tunga trafikfrågor utan ägnat sig åt symbolfrågor och prestigeprojekt. Den politiska ledningen har slarvat med skattebetalarnas pengar på ett rekorddyrt spårvägsbygge, försök med cykel på buss för en kostnad av 6000 kr per transporterad cykel och skapat ett taxisamarbete som kostat SL 1270 kronor per beställd taxibil. Ur det perspektivet är det redovisade stora underskottet för SL föga förvånande.

2010 har också varit det så kallade tillgänglighetsåret. SL har gjort en hel del bra insatser. Ivern hos den moderatledda majoriteten att klippa band före valet gjorde emellertid att tillgängligheten sattes på undantag. Det var ett lågvattenmärke för SL:s annars utmärkta arbete med tillgänglighet att Spårväg city startades utan att vara anpassad för funktionshindrade.

I den organisation som den borgerliga majoriteten införde när man slog samman SL och färdtjänsten så misslyckades man med att hitta en modell som säkrade god kost-

2010-04-12

LS 1010-0785

nadskontroll. Den ekonomiska styrningen av färdtjänstverksamheten har således inte hängt samman med tilldelningsfrågor. Resultatet ser vi nu. Reseprognoserna slog fel och underskottet är stort. Istället för att satsa på ökad kvalitet 2011 finns skrivningar i årsredovisningen om behovet av att diskutera kostnadsbegränsande åtgärder vad gäller tillståndgivning och tilldelning av resor. Det är djupt oroväckande och ett tydligt misslyckande för majoriteten.

Miljardslöseri nära i NKS-affären

Efter åtskilliga turer avslutades upphandlingen av Nya Karolinska Solna under 2010. Landstingsrevisorerna har pekat på den bristande affärsmässighet som följer av förekomsten av ett (1) enda inkommet anbud, vilket gör att det starkt kan ifrågasättas om erforderlig konkurrens för att säkra bästa pris och kvalitet förelegat. Det hade varit önskvärt med fler anbudsgivare. Av dessa skäl föreslog landstingets oppositionspartier redan vintern 2009, då tiden för anbud gick ut, att upphandlingen skulle avbrytas och göras om. Det får anses sannolikt att priset på byggtjänster och driftskostnader gått att pressa till en lägre nivå om det hade varit en upphandling med fler anbudsgivare.

Det bör vidare uppmärksammas att landstingsfullmäktiges första tilldelningsbeslut skulle ha inneburit helt ohemula finansiella kostnader för landstinget. Landstinget skulle ha betalat mångmiljardbelopp i onödan bara för att anskaffa pengarna till projektet från ett stort antal olika banker. Den politiska majoritetens beredning av ärendet i sak var uppenbarligen under all kritik. Genom ett aktivt ingripande av oppositionens ledande företrädare framtvingades ett nytt landstingsfullmäktige i vilket tilldelningsbeslut omprövades och ett nytt avtal kunde fastställas som stoppades de finansiella vansinnigheterna i det första avtalet.

Kapacitetskrisen i sjukvården

Antalet vårdtillfällen ökar, vilket behöver mötas av ett tillräckligt antal vårdplatser. Årets många larmrapporter om överbeläggningar på akutsjukhusen måste tas på stort allvar. Ett åtgärdsprogram behöver utarbetas skyndsamt.

Vårdplatskrisen på Stockholms sjukhus har passerat bristningsgränsen. Patienterna har under året tvingas att vårdas i korridorer och patientsäkerheten fått stå tillbaka. Sjukhusen har vid flera tillfällen tvingats till böter. Landstingets egen vårdplatsutredning har slagit fast att det behövs över 500 nya vårdplatser under de kommande fem åren. Problemet har varit väl känt under lång tid. Såväl opposition som den medicinska professionen har varnat för platsbristen.

Mot bakgrund av situationen på sjukhusen är det föga förvånade att landstinget gick miste om 150 miljoner kronor av den så kallade Kömiljarden. När möjligheten att gömma patienter i patientvald väntan till sist stängdes av regeringen visade det sig att köerna i Stockholm var bland de längsta i landet. Från att 14 000 stockholmare frivilligt valde att vänta längre än vårdgarantin 2009 är det idag endast 2 600 patienter som frivilligt väntar längre än tre månader på vård. En otrolig beteendeförändring hos stockholmarna alternativt ett bevis för det tidigare fuskandet och trixandet i syfte att förbättra statistiken innan valet.

2010-04-12

LS 1010-0785

Orättvisorna i Vårdval Stockholm består

Vårdval Stockholm har inneburit mer resurser till områden som karaktäriseras av friska individer med höga inkomster. Socioekonomiskt starka grupper har fått det bättre medan socialt mindre privilegierade områden har dränerats på resurser. Kritiken mot ersättningssystemets utformning har sedan införandet 2008 kritiserats av såväl den politiska oppositionen som personal och patientföreningar. Den ensidiga fokuseringen på snabba läkarbesök har lett till sämre förutsättningar att både arbeta med hälsofrämjande insatser och hitta tiden att på ett bra sätt ta hand om kroniker. I slutet av 2010 lämnade Ormängens vårdcentral in begäran om förtida avauktorisering. Skälet var att de hade många gamla och multisjuka listade patienter vilket är ett patientunderlag som är ekonomiskt omöjligt att driva verksamheten på. Detta är ett talande exempel som borde föranleda en radikal förändring av det rådande ersättningssystemet i vårdvalet.

Dyr sjukhusmat med låg kvalitet

Sjukhusmaten uppfyllde inte heller under 2010 ide krav som patienterna har rätt att ställa på sin mat. Patientmaten på flertalet av landstingets sjukhus innehåller en hög andel livsmedelstillsatser, serveras ofta på ett oaptitligt sätt där portionsstorlekar och matinnehåll inte kan anpassas efter den enskilda patienten. Detta drabbar dem som har oturen att bli liggande länge på sjukhusens vårdavdelningar. Det saknas även ett barnperspektiv och systemet har en otillräcklig flexibilitet för att passa de yngre patienterna. Därtill är priset osedvanligt högt och incitamentssystemen i gällande avtal felkonstruerat, eftersom per capita priset stiger vid minskad beställd volym.

Förlorat år för personalpolitiken

Under 2010 fanns alla möjligheter för landstinget att börja ställa krav på kollektivavtal, liksom höga krav på en god arbetsmiljö och förebyggande hälsovård. Landstinget hade också som arbetsgivare kunnat garantera heltidsanställning som en rättighet och deltid som en möjlighet. Landstinget hade kunnat gå i bräschen för uppföljningar och en noggrann seriositetsprövning som säkrar att leverantörerna och underleverantörer har betalat skatter, sociala avgifter och avtalsenliga löner. Initiativ hade kunnat tas för att minska volymen inhyrd personal inom sjukvården och nya former för att hitta ersättare vid korttidsfrånvaro av ordinarie personal hade kunnat utvecklas. Nya möjligheter hade kunnat öppnas upp för prestationsrelaterade lönetillägg kopplade till verksamhetens mål inom delar av landstingets verksamhet. Landstingsägda verksamheter hade kunnat tillåtas delta med egenregianbud vid konkurrensupphandlingar i syfte att öka konkurrensen. Men ingenting av detta gjordes.

Inga nya initiativ inom kulturområdet

Även 2010 fick kultur, konst och idrott finna sig i att behandlas på ett styvmoderligt och undanskymt sätt av den nuvarande politiska majoriteten. Nya initiativ blockerades under året, liksom under hela den förra mandatperioden. Det hade bland annat varit önskvärt att äntligen räkna upp grundstödet för idrotten, att ta steget in i Filmpool Stockholm-Mälardalen och att göra en banbrytande satsning på nycirkus. Men istället präglades arbetet i landstingets kulturnämnd av status quo och snäv budgetadministration utan någon vilja till en verkligt spännande länsövergripande kulturpolitik.